

Mindless Mindset

יום כפור תשפ"ו [על חטא... בלי דעת]

For the sin ...

without knowledge.

WE HAVE SINNED THROUGH IGNORANCE.

We have failed to think carefully or learn enough. Failure to study the Torah leads inevitably to sin, and lack of insight or information causes people to misjudge situations. Self-imposed ignorance is no excuse.

על חטא שחטאנו לפניך
בבלי דעת.

המפורט

סדר הידיו

ידיו

שחטא בשוגג, ועל שוגג צריך ג"כ כפרה¹² שלא השתמש כראוי בכח הדעת לעסוק בתורה¹³ שלא היה בו דעה לדעת שחטא לפני מלך מלכי המלכים בעצמו ממש¹⁴ שהורה הוראה כשלא הגיע להוראה¹⁵ שחטא מחסרון ידיעת הדין, והוא פושע כי היה לו ללמוד הדינים הנצרכים, ובספק - לשאול או להחמיק¹⁶ שביטל תורה שעיקרה לדעת איך לעבוד את ה'.

על חטא שחטאנו לפניך
בבלי דעת:

3

Klal Perspectives - R' E. Goldberg

The Talmud (Sotah 49b) tells us, "As the time for Moshiach approaches, *chutzpah* will proliferate." Technology has emerged as a tremendous vehicle and platform for brazenness. The abundance of information available instantaneously at our fingertips is breeding an inflated sense of confidence.

Halacha and hashkafa adopted by Torah Jewry have never been formulated by analysis of stark information or knowledge alone. Our sacred *mesorah* (tradition) has always placed great emphasis on the accumulation of experiential knowledge and sensitivities, and placed a premium on guidance from those who have amassed the wisdom of life and serve as loyal conduits of the wisdom of the prior generations. A brilliant scholar who is familiar with vast amounts of Torah but has never been *meshameish talmidei chachamim* (i.e., "apprenticed" with Torah scholars) is not qualified to issue opinions deserving of communal deference. The Talmud (Berachos 7b) tells us that "Gedola shimusha yoser milimuda, Being mentored by a talmid chacham is even greater than the learning of his Torah." According to the Mishna in Pirkei Avos, one of the 48 ways that wisdom is acquired is through *shimush chachamim*.

The *ratzon* Hashem, the will of the Almighty, on any given issue cannot simply be Googled or searched on the Bar Ilan digital library. In the famous eulogy delivered by Rabbi Yosef Dov Soloveitchik for his uncle, the Brisker Rav, the Rav distinguished between those who are betrothed to the Torah (*erusin*) and those who are married to the Torah (*nesuin*). An engaged couple shares a familiarity, but complete knowledge of one another has yet to be achieved. Solutions to problems, breakthroughs to emotional barriers, deeply personal ideas and insights about one another can typically be enjoyed only by a married couple—two individuals who have actually lived together and have shared intimacy over time. Married couples can often finish one another's sentences and may intuit and predict what the other is thinking. The Rav explained that those who study Torah are betrothed to it, but it is only the greatest of our *talmidei chachamim* who are actually married to the Torah, and on whose intuition and instinct we rely when we seek the Torah position on a given subject that is less than clear.

It is remarkable to observe the humility and modesty of our greatest *talmidei chachamim*, those married to the Torah, when they approach the *devarim haardim berumo shel alam*, the complicated issues of our day. This is particularly evident when contrasted to the tone of others, who have barely started dating the Torah, who confidently and stridently espouse their positions on what the Torah and Hashem want from us. In strong terms, the Talmud (Sanhedrin 99) cautions us not to be "*megaleh panim baTorah*," understood by many as guiding us not to be presumptuous by arrogantly and inappropriately voicing an opinion about Torah when the gravity of the issue exceeds our stature.

תלט

משה

פרק

4 אהל

"על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת", אלא ברגש גרידא.

ואין כאן דילול ברגש. להיפך, נצרך הוא, אך ככלי עזר לדעת ולשכל - וכדברי הגרי"ם זצ"ל (יאגרת המוסר) "הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע, אם לא נוליכו באניה, היא ריגשת הנפש וסערת הרוח". אם השכל נוסע באניה ומנהיג אותה, יצלה את סערת הדמיון ויביאה לחוף מבטחים. אבל אנה גרידא המטלטלת בסערה בלי קברניט, מצפן והגה, לא תגיע לשום מקום¹⁶.

5

Midy - R' Y. Cohen

This refers to sinning without knowledge or more accurately, by not using our minds; it is relevant in many situations. It is our capacity for *daas*, knowledge or comprehension – understanding how to properly apply our knowledge – that raises us above all other creations. We are supposed to use our *daas* correctly, to enable us to connect with Hashem through His Torah and mitzvos. Ignoring this sublime faculty and living life on a superficial, unthinking level or worse, misusing it for the pursuit of worldly gratification falls under the heading of this *al chet*.

יחזקאל

שיחות אלול
ד'תשפ"ו

6 אור

ובאמת הערה זו אפשר למצוא בתורה, וזכורני שעוד בקעלם היינו מתעוררים מזה בחבורה. כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ועשה אות או מופת, ובה אלד האות והמופת אשר דיבר אליך לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם, הדגישה התורה בעת התביעה בחטא דעבודה זרה שהוא החטא החמור ביותר, "אלהים אשר לא ידעתם", והיינו שלא הכרתם וידעתם כוחם או טיבם, וזו הטענה הגדולה של עשיית החטא בשעה שאינך מכיר כלל בכח העבודה זרה שנמצא שאין מעשיך נובעים משכל האדם, שהרי זו איוולת לעזוב אלוהים אשר אתה מכיר ויודעו וללכת למקום שאינך מכיר כלל, וכן מצינו כה"ג, וילכו ויעבדו אלהים אחרים אשר לא ידעום ולא חלק להם" והוא החטא הגדול ביותר בעת שהאדם עושה פעולות שלא עפ"י השכל הרי חוטא הוא חטאה גדולה ואינו מגדר אדם המחבר, ותביעה זו תובעת התורה אף בעת עבירה חמורה כעבודה זרה. וכן מצינו אצל הנביא ירמיהו (ירמיהו טז) בשעה שיאמרו ישראל על מה דיבר ד' את הרעה הגדולה הזאת מה עונינו ומה חטאתינו אשר חטאנו לד' אלוהינו. ואמרת אליהם על אשר עזבו אבותיכם אותי נאום ד' וילכו אחר אלהים אחרים ויעבדום ואותי עזבו ותורת לא שמרו, ואתם הריעו לנשות מאבותיכם הנכם חולקים אחר שרירות לבכם הרע, וביאור הדבר דחטאתכם גדולה מחטאת אבותיכם, כי אבותיכם חטאו וגשלו בעבודה זרה, וזה חטא, אך עדיין אינו חמור כ"כ כי התגבר עליהם היצר וחטאו. אבל חטאתכם היא כי הלכתם אחר שרירות לבכם הרע והיינו שאין מעשיכם כלל נעשים מתוך מחשבת השכל אלא שרירות לבכם וטבעכם הם המנהיגים אותכם, נמצא כי אינכם מודרכים ע"י השכל, וזו היא הטענה היותר חזקה שתבע הנביא מישראל וכש"כ לעיל גבי תביעת התורה מחטא דעבודה זרה.

Finally, a third aspect of this *al chet* is to try and act at all times with *daas*, to have our minds in control. Sometimes we act without *daas*, meaning we

react to situations instead of acting consciously. When our *regesh*, our feelings clash with our *daas*, our mind, we need to make sure that *daas* tips the scale. If we're feeling, hungry, tired, cold or hot we will often respond with *regesh* rather than acting with *daas* and making sure we do the right thing. *B'ezras Hashem* today's students will be tomorrow's mothers and fathers. We so often have an emotional reaction to our children's behavior – we need to make sure that *daas* governs our actions instead of letting other pressures overwhelm and control us. Many worthy members of our nation have displayed incredible *daas* and were capable of controlling their *daas*, retaining their self possession and self control even in frightening or extreme circumstances.

11

Shunning bi'vli daas therefore means that I don't want to obtain any further knowledge that is relevant to my situation. Having that knowledge might well inconvenience me – on the contrary, ignorance is bliss. I don't want to ask a *shailah*; I might be told that what I intend to do is not okay; well, probably it's okay; probably it's *mutar*; probably the *berachah* on this whole concoction that I frankly want to eat right now is a *shehakol* and if it's not then *bdi'aved* that's okay too; why should this be *muktzah*? I want to use this thing, it's probably not *muktzah*; I really want to go to this place/ camp/ event/ store – it's probably *mutar*. I'm not interested in having the relevant factual or halachic knowledge because once I possess the knowledge it will be *m'chavev* me, it will hold me back and possibly even tell me no altogether. This resistance to getting to the bottom of things and clarifying the situation is an example of this *al chet*.

The Torah tells us³⁰ that when Yaakov Avinu wrestled with the *malach* – who was the *sar shel Esav* – the *malach* asked him, "What's your name?" and then told Yaakov, "From now on you're called Yisrael." However, when Yaakov asked for his name the *malach* replied, "Why are you asking me my name?" brushing off his request. How are we to understand this exchange, asks Rav Chaim Shmuelevitz? Not only do you ask me my name, when I tell you, you even change it, but when I ask for your name you want to know why I'm asking?!! Says Rav Chaim: on a deeper level the *sar shel Esav* has answered Yaakov's question loud and clear. His name is "Why are you asking?" The name is the essence; my name and my essence is "Why are you asking me my name?"! I have no idea what you're trying to find out; I'm all about not letting you get to the bottom of something, not letting you exercise *daas* and discernment; not allowing you to see right through me and realize that the *yetzer hara* is nothing more than a big balloon filled with hot air.

This is the principle of *bi'vli daas*, when we sense this resistance to finding out more – we must work on that. The saying goes, "When in doubt, do without!" Let's rephrase that: "When in doubt, go find out!" Once you find out you've called the *yetzer hara*'s bluff because he wanted you to evade the knowledge. He was urging you to forge ahead unthinkingly, to remain caught up in never finding out, to prevent you seeing this through till the end and getting final clarity.

12

Ascending the Path - R' Hillel

העושה בן חנה הוא פחות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמור את עצמם ועל בן יבחרו וינסו מקל מה שיצא להם היותו מוקף להם. והחולף בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, חנה הוא בסומא החולף על שפת הנהר אשר סגנתו ודאי עניינה, ורעתו קרובה להחליתו. כי אולם הסרון השמירה מפני העיון השקבי או מפני העיון הרצוני, דהינו סתימת העינים בבחירה והפסד אחד הוא.

13

Instinct vs. Intellect

And one who does this, whose actions are instinctive rather than premeditated, is lower than the animals and the beasts, whose nature it is to protect themselves, and who therefore flee and escape from anything which they perceive as harmful to them. One who acts instinctively is a

9

ונבאר בתוספת ביאור מה שאמרנו שכל שאינו מתנהג עפ"י השכל אינו מכלל אדם, והוא יסוד גדול בדרכי העבודה, דהנה תכלית הבריאה היא שהכל ישיג האדם ע"י מעשיו כדי שלא יהי נהמא דכסופא, כן הוא בענין זה, האדם מראשית יצירתו אינו נקרא אדם כלל, ואדם צריך להיוצר ע"י מעשיו, כי נולד האדם מורכב מב' חלקים חלק החכמה והשכל וחלק הגוף והחומר, וחלק השכל הוא חכמה-לאין שיעור שהרי הנפש הוא עליון וקודם ירידתו לארץ הי' מלאך ותכלית ירידתו לזו הבריאה הוא להיעשות לאדם, פירוש אדם הוא שהנפש והשכל שולטים על החומר, והשכל נעשה בפועל ע"י זה שהוא מושל על כח החומר והחומר נעשה כלי לחלק הנפש, והיינו שביאר הסבא מקעלם ז"ל בפסוק, "עיר פרא אדם יולד" מתחילת בריאתו הרי הוא עיר פרא כי מורכב הוא מחומר וגוף ואדם יולד – אדם צריך להיוצר דהיינו אדם אשר מושל על החומר, וליצירה זו של עשיית האדם דרוש עמל ויגיעה מרובה ובנקל אינו נעשה לאדם אלא נותר הוא כתחילת יצירתו עיר פרא. ובוה יש לבאר הפסוק, "אדם לעלל יולד" אדם דהיינו יצירתו של אדם נעשית ע"י עמל, העמל הוא אשר מוליד את האדם, ומעתה בעת אשר לא יתיגע ולא יטרח א"כ לא נוצר כלל "אדם", נמצא שלא התקיים כלל כל מטרת בואו לעוה"ז שהרי נתבאר דזה תכלית הבריאה להיעשות לאדם והיא אף קודמת לתורה, ופשוט שחטא הוא שהרי אינו אדם כלל.

הדברים מפורשים ברבינו יונה (שער ראשון י') שכ' בריש הספר בענין החרטה, והנה הבורא נפח באפו נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכין וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו – זו המטרה היחידה שעבודה נפח הקב"ה באדם נשמה יקרה כ"כ שהיא נשמה שבמצותה היא חיים – כאשר המשיכה על שאר בעלי חיים שאינם מדברים מאשר יקרה בעיניו נכבדה, ואחרי אשר בעבור זה נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים כענין שנאמר אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים יגוה, היינו כנתבאר בשעה שאינו מושל השכל על הגוף וכל תולדותיו א"כ לא נתיקמה מטרת הבריאה ובפשטות – למה לי חיים, וכן מפורש בפ' הרבינו יונה למשל כ"א ט"ז על הפסוק דאדם תועה מדרך השכל וז"ל, הוא נמשך אחרי התאוה וימרה בגללה את פי הנפש החכמה, לא נאה עמדו בין החיים אבל ראוי ויפה לנוח בין המתים וישבו ד' יסודותיו אל שרשם, כי הכוונה ביצירת האדם שתמשול הנפש החכמה בתאוה וכו' והעושה בהפך הזה שעוב דברי השכל עויבה גמורה ונמשך אחר הפכו והוא היסוד הנה

עשה ההפך הכוונה ביצירתו, ע"כ אין הרכבת יסודותיו ראוי לו רק שישוב העפר אל הארץ כשהיה ומעתה כאשר נתבונן נא במעשיו ונראה שהקב"ה התאנה והכבוד הם משאת חיינו ושאיפתנו ומדות אלו תכונתם מחמת החומר והגוף, שהנפש ממאסת מדות אלו, נמצא שאין הוא שולט בפחותיו ובמדותיו אלא המת שולטים בו מגדר עבד כי ימלוך וא"כ הרי אינו הי' לפי הבנת שכלו והכרתו ועליו כתב חכמינו יונה שאדם תועה מדרך השכל למה לו חיים.

8 ונשוב לראש דברינו שיעקר העבודה היא להתנהג ולחשוב עפ"י הבנת השכל, ובאמת לו הי' השכל שולט באדם היה פשוט ומובן לנו מאוד הכרח העבודה, ונראה זאת מכמה אנפי, הנה יש לו לאדם להתבונן מדע הוצרך לנשמה יקרה וחשובה עד מאוד שהיא חלק אלוך ממעל, ונשמה זו יש בכוחה להגיע למעלות ומדרגות עליונות ולרכוש ידיעות וחכמות נשגבות להקיף את כל התורה כולה ואת כל החכמות שבעולם, וכי עבור הנאות העוה"ז הוצרך כ"ז, והלא להיפך כל ששכלו פשוט וגם יותר יש בידו ליתנות מהעוה"ז יותר, אין זאת אלא שתכלית הבריאה היא להגיע לזכות לנצח נצחים, כן הי' ענין יציאת מצרים פשוט יותר, שבהבנת השכל אין חילוק בין הוה לעבר ועתיד והכל אחד

9 ונרחיב במקצת את הדברים, הנה היסוד הראשון של אדם הוא שהשכל מחייב ומדריך את כל פעולותיו ובשעה שהוא רחוק מהבנת השכל וחייב מתנהלים על פי הרגלי טבעי הרי אין בו מאומה ואינו קרוב כלל לתורה, שזה כלל גדול בחכמה בשעה שאין חובה אין מקום לתוספת, וכאשר השכל אינו מנהל הרי לא קיים את החובה והוא יתכן תוספת, שהנה השכל אף קדם לתורה ועד לפני מתן תורה היינו מחויבים הכל עפ"י הבנת השכל, ולא רק שכשאין שכל מיקרי חוטא אלא אף למעלה מזה שאינו מגדר אדם כלל, שמושג האדם הוא השכל, כי טבעים והרגלים הם אף בבע"ח, אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, תובע הנביא מישראל שהייהם אינם מתנהלים עפ"י השכל וא"כ אינם כלל ממדרגת מדבר אלא הנם כסוס וכפרד שאף המת חיים עפ"י טבעיהם.

13-b.

drifter. A drifter is on a lower level than an animal. Animals have a natural instinct for self-preservation. A kitten encountering a burning coal for the first time won't just plunge in and pop it in its mouth; it will first

extend a paw to investigate. A cat out to snare a smaller animal is a model of caution – it wouldn't dream of jumping headlong into a dangerous situation. But somehow, what these animals know by instinct, we humans cannot grasp with our much-vaunted intellect.

What is more, one who walks through his world without contemplating whether his way of life is good or bad, behold he is like a blind man who walks along the river's edge, which is undoubtedly dangerous in the extreme, and its evil, its potential for harm, is more likely to occur than its salvation. One who drifts through life without weighing his actions is in great danger at all times; he is much more likely to harm himself than to protect himself.

The Ramhal is telling us that physical blindness and mental blindness are essentially one and the

same. People may have eyes which see, but mentally, they are stone blind. How are we to understand this?

Handicapped by his lack of vision, a blind person is unaware of impending danger; he simply cannot see it coming. By the same token, one who is mentally blind is unaware of the impending dangers inherent in his own actions. Refusing to protect himself, he is inferior to an animal.

15

וְהָיָה יִרְמְיָהוּ הָיָה מֵתְאוֹנֵן עַל רֹעַ בְּנֵי דֹרוֹ מִפְּנֵי הַיָּוֶזֶת נִגְעִים בְּנֶגַע זִמְדָּה הָיָה שֶׁהָיוּ מַעֲלִימִים עֵינֵיהֶם מִמַּעֲשֵׂיהֶם בְּלִי שִׁשְׁיָמוּ לֵב לִרְאוֹת מָה הֵם: הַלְהַעֲשׂוֹת אִם לְהַעֲזֹב? וְאָמַר עֲלֵיהֶם: אִין אִישׁ נָחַם עַל-רָעָתוֹ לֵאמֹר וְגו' כִּלָּה שָׁב בְּמִרְצָתָם כְּסוֹס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה. וְהָיָה שֶׁהָיוּ רֹדְפִים וְהוֹלְכִים בְּמִרְצָת הָרָגֶלם וְדֹרְכֵיהֶם, מִגְלִי שִׁנְיָחוּ זְמַן לַעֲצֹמֶם לְדַקֵּק עַל הַמַּעֲשִׂים וְהַדְרָכִים, וְנִמְצָא שֶׁהֵם נֹפְלִים בְּרָעָה בְּלִי רְאוֹת אוֹתָהּ.

The prophet Yirmiyahu criticized the evil of his generation, caused by this very failing: **They did not pay attention to their deeds and inspect them critically to see what they were: should these actions be performed, or be abandoned? They never asked themselves, should I or shouldn't I; they just went ahead. And he said of them, (Yirmiyahu 8:6) "No one regrets what he has done wrong, to ask 'what have I done.' Instead, everyone ran about like a horse on**

a battlefield." In other words, they chased and ran in the course of their habits and ways, without allowing themselves time to be precise and critical about these same habits and ways.

For the people of Yirmiyahu's generation, the only criterion was how they felt. With this type of lifestyle, impulse is everything. If one feels the urge to travel up north, one goes, no questions asked. And if the next day one has a sudden desire to go south, he's on his way south – no problem. Wherever one's interests are at a given moment, that is where he heads, dashing off in pursuit of the current craze. Like animals, such people are ruled by instinct, not by intellect; every day has its own new folly.

They acted without allowing themselves time to be precise and critical about their habits and ways. The people of Yirmiyahu's era just forged ahead, unthinking. No one stopped to ask, is this the Will of Hashem? Is this what He wants of me at this particular moment in time? Is this the right way to act? Is this the right person or people to associate with now? What am I really doing? All these are questions which man must ask himself. But they did not ask, and as a result, they fell into the trap prepared by evil without noticing it.)

And the worst of it was, they never even realized / what was happening! Picture a horse on a battlefield. It runs and charges, back and forth, left and right, never truly knowing where it is going, or why. Is this how man should live his life?

Why don't we stop and really look at the way we live? What pulls us this way, or that? Someone says, "let's go," and we're off. Why? Who and what makes our decisions? Is it instinct or intellect?

17 שיחת אליהו

"הלהעשות אם להעזב"

ואומר הרמח"ל בפרק ב' [שזה פרק א' בבני האדם], "והנה ירמיהו היה מתאונן על רוע בני דורו מפני היותם נגועים בנגע המדה הזאת, שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי שישמו לב לראות מה הם הלהעשות אם להעזב ואמר עליהם (ירמיה ח) אין איש נחם על רעתו לאמר וגו' כלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה. והיינו, שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלם ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים, ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה."

בדברים אלו כתוב הסוד, ההתחלה אמנם הייתה טובה, אבל אז נתקיים, "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל" (דברים ד' כה), 'נושנתם', פירושו – אומר ה' מסילת ישרים, שצועדים להם אנשים במהלך הרגלם כעיוור באפילה, הולכים בדרך מסוימת שנים על גבי שנים, ואינם בודקים את עצמם מפעם לפעם, אינן חיים חיי זהירות, לא חיים חיי חשבון. מתחילים אמנם בדרך טובה, מתחילים ללכת, אבל בכל פעם זזים קצת ולא שמים לב כלל לתוזה הזו, לשינוי המועט ההוא, עד שמוצא הוא את עצמו במקום רחוק מאד.

18

"פסל מעגל רגליך"

על האדם ליישר את עצמו, כל הזמן לחזור לאותו המקום בו הוא התחיל, "פסל מעגל רגליך" (משלי ד, כו), בכל עת עליו לבדוק את עצמו עם 'פסל' האם הוא ישר. כשבני ישראל נכנסו לארץ הם היו שלמים וישרים, כשחזרו לבית שני הם היו ג' כ מצוינים, אבל האדם בטבעו נע כל הזמן, הוא אינו נשאר במקומו המדויק, עצם טבעו של אדם חי הוא לזוז ולנוע, אם הוא "אורח חיים למעלה למשכיל" – הוא אז כלפי מעלה כל הזמן. אבל אם לא – "למען סור משאול מטה" (משלי טו, כד). ומפעם לפעם מוכרח לבדוק את עצמו, ליישר את עצמו, אבל האדם אינו עושה זאת בפועל. זה מה שאומר הנביא ירמיהו, מתיישנים, מתרגלים, נכנסים למהלך של שיגרה, הולכים במהלך של 'כעיוור באפילה', שגם הוא אינו מכיר בעובדה שהוא אז, וגם אחרים אינם מבחינים שהוא אז, והוא עלול עדיין להחשב שעושה רצון ה', מאחר והתוהו קטנות

הם לא שמים לב, אף אחד אינו רואה, ועל זה סובב הולך כל פרק ב', זוהי מידת הזהירות, אנשים הולכים במהלך ההרגל שלהם, לא בודקים את עצמם מפעם לפעם, ועל זה אומר הנביא ירמיהו שזו הייתה סיבת החורבן, זה השורש של כל העבירות כולן.

This *al chet* can be relevant even to our mitzvot. Not having enough knowledge or *daas* dampens our enthusiasm and holds us back. We may wonder: Why am I keeping Shabbos? Why are the thirty-nine *melachos* forbidden on Shabbos? Why is *tzniyus* so important? What do the words of davening mean? We often don't do things properly, or at all, because we don't know enough about them or understand them well enough. The more knowledge we have the more exciting we find the mitzvot are and the more involved we feel. The *sefarim* point out that the word *taam* (טעם) means both 'taste' and 'reason' because when you understand the reason for something it feels more immediate and you have more taste for doing it. It's very important to be aware of this.

Here is an idea that the Alter of Novardok would say over that illustrates this point. Before our digital age, many shuls used to have a clock – sometimes there were several – mounted in a glass display case on a wall outside the shul, with just a face and hands. In some places you can still see these even today. The gabbai had the key to the case and he would set the hands to show the times of davening. The clock then stayed that way all week until it was time to move the hands to the new davening times. Then there was another clock inside the shul for telling the time. The Alter would ask, what's the difference between these two clocks – they look the same?

He would explain: this one has someone manipulating it from the outside and moving its hands periodically, following which it doesn't budge until he comes back, whereas the other is one is driven by an inner mechanism that turns the hands, it ticks constantly and keeps on moving forwards. Everyone needs to ask himself, which of these two clocks do I resemble? Am I stimulated internally to want to do mitzvot and understand things or do I conduct myself like the outside clock. Do I have inner motivation or am I externally operated? As child, was I told, "You'd better wake up or else"; "You'd better do this/ stop that/ be *tzniyus* or you're out of here"? Am I manipulated externally but once no one is watching I don't do it of my own accord – I don't move myself forward? We need to motivate ourselves and our children to be like the ticking clock inside the shul that moves forward under its own steam. One important way to do that is to ensure that we obtain and provide greater knowledge, which leads to greater appreciation and to acquiring a taste and motivation.

23

216 AGGADAH

R. Bernstein

The answer is yes.

First, we need to remember that unless the Torah itself tells us the reason for a mitzvah, any reason which we may propound is a suggestion, but not a certainty. To be sure, we are entitled and encouraged to investigate the reasons, but we need to maintain awareness that our thoughts on the subject remain theories.⁸ This is an important reminder, for sometimes we may feel that we are the natural repositories of all universal truths, and anything that makes sense to us must, by definition, be correct. This leads to a commandeering and mutation of the Cartesian statement, "I think therefore I am right."

Second, we need to consider that even if the reason we perceive within the mitzvah is correct, that does not preclude the existence of other reasons. This means that even if our reason is one hundred percent correct, that does not mean it represents one hundred percent of the truth. Even human beings sometimes demand something for more than one reason, and it is eminently likely that Hashem has done likewise.

Human intellect is finite and cannot presume to fathom the entirety of the Infinite Wisdom that commanded the mitzvot. This brings us to a certain irony regarding reasons for mitzvot. Some people feel that by providing reasons for mitzvot, they are thereby elevating them from the realms of the irrational to the rational. They do not realize that by limiting the meaning of the mitzvot to the ones they have perceived they are in fact lowering them from the infinite to the finite.

4. Two Types of Reasons

When discussing the idea of reasons for mitzvot, we should further note that there are two types of reasons. When we speak of "the reason of the mitzvah," we are normally referring to the ethical or education-

"אין איש ניהם על רעתו לאמור מה עשיתי"

אבל אם הולך לו האדם במהלך הרגלו, ואינו מודע כלל למצבו – אומר הנביא ירמיהו, "ואין איש ניהם על רעתו לאמור מה עשיתי", אף אחד אינו שואל את עצמו מה עשיתי, מה לא עשיתי, "כולו שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה", הטבע של הסוס הוא כי דבר אינו עוצר אותו, הסוס שש ודוהר אל הקרב ולכן הוא נקרא סוס, "סוס ורוכבו רמה בים", סוס הוא בהמת מלחמה, משום שיש לו טבע ששום דבר לא עוצר אותו, אין דבר המונע בעדו, גם אילו יורים אש בסביבתו, נהרגים מפה ומשם – ממשיך הוא לשעוט קדימה, אומר הנביא ירמיהו, היהודים בדור החורבן, הגיעו לכאלו עבירות חמורות למרות שהתחילו בדרך טובה, משום שהם היו 'כסוס שוטף', רצו להמשיך הלאה והלאה, הלכו עם ההרגלים, לא בדקו את עצמם מעולם, לא עשו חשבון הנפש, זוהי סיבת הסיבות של כל החורבנות כולם, של בתי המקדש ושל האדם.

ומסיף הרמח"ל, "שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלם ודרכיהם", והיינו, אין מדובר כאן על עבירות, אלא על הרגלים ודרכים, רעים, מבלי שיניחו זמן

לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים, וכאשר לא מדקדקים – "נמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה".

ומשל לזה, כל דבר שמונח במשך זמן רב ולא הופכים אותו מפעם לפעם, אחר תקופה מוצאים שם דברים לא טובים, אם מרימים אבן שהיתה מונחת הרבה זמן רב בשדה, בדרך כלל נמצא שם בתחתיתה כל מיני מרעים בישי, כל דבר העומד זמן רב בלא טיפול מקבל הפסד קלוקל ולכלוך, ואם רוצים למנוע זאת, הרי שמוכרחים כל הזמן לסנן, להפוך, ואז אפשר להינצל מזה, אבל אם מניחים את זה במקום – זה מסתב.

היסוד הראשון – זהירות

צריכים אנו לבדוק את עצמנו כל הזמן, לבדוק את התפילות, את הברכות, את הלימוד, את הבין אדם לחבירו, את הבין אדם למקום, את הכיבוד הורים, את הזמנים ואת הסדרים, כל דבר לבדוק פעם אחר פעם שוב ושוב, לסנן כל הזמן בפילטרים, להעביר במסננת את המעשים כל הזמן, וזה היסוד הראשון בבנין האדם – זהירות.

לפי המפורסם רבינו הגר"א ז"ל בכל פעם קודם שיצא מביתו, היה חוזר שלש עשרה פעמים על הפרק הזה, פרק ב' ב"מסילת ישרים", שהרי זה היסוד והתשתית לכל האדם, זה העמוד הגדול שעליו עומד האדם, זוהי הדרך בכדי שלא להגיע חלילה לחורבן, שלא יהיה הכל פרוץ, אלא שמירה ובדיקה כל הזמן, "על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה", "מכל משמר נצור לבך", כל הזמן לבדוק.

21

והעצה לכל זה הוא – "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון", זוהי העצה, בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכר עבירה כנגד הפסדה" (בבא בתרא ע"ב, ב'), כאשר האדם חי חיי זהירות, חיי חשבון, הוא מחשב את צעדיו ומכלכל אותם בתבונה, לא עושה דברים בלי מחשבה, כל מה שעושה מלווה עם שמירה, האדם הזה בעזרת ה' יהיה כעץ שתול שנותן פרי לנצח לא יחרב לא יתמוטט, אבל אם ח"ו אדם אינו חי חיי זהירות, ואינו עושה בדיקה מפעם לפעם, לא בודק עצמו, לא לומד מוסר, לא עוסק בחשבון הנפש, פרוץ, הדלתות פתוחות אצלו לרווחה חלילה, אין שמירה, הרי זה חורבנו. ויה"ר שנוכה בעזרת ה' ללמוד את סדר הבנין ואז נזכה בעזרת ה' גם לבנין המקדש במהרה בימינו.

24-b-

al reason, i.e., a reason which we can relate to as either promoting an ethical value, expressing a fundamental truth or commemorating an important national experience. However, there is an entirely separate realm of reasons for mitzvot which is based on the understanding that the program of keeping mitzvot is designed to promote our spiritual well-being. As surely as the human body requires certain amounts

of protein, calcium, iron, rest and exercise, in order to maintain its well-being, similarly the spiritual element of a person requires certain mitzvos in order to maintain its well-being.⁹

In this vein, R' Moshe Chaim Luzzato writes:¹⁰

The Highest Wisdom took into account all the categories of man's natural faults, as well as all areas of true elevation and value which are necessary for man to be worthy of being drawn close to Hashem and enjoying His good. Corresponding to all this, He arranged a program and set up boundaries, which, when observed, would incorporate within man every true level of elevation that he needs, and everything distancing him from the Highest connection would be removed.

* Each and every mitzvah is dedicated toward the purpose of allowing man to acquire and instill within himself a particular level of true elevation, or to remove from himself an area of darkness and deficiency. This is accomplished by performing that particular mitzvah, or by avoiding a sin. The details of each individual mitzvah are based on man's true existential state and character, and the nature of the means required to enable his perfection. Each mitzvah has its conditions and boundaries necessary for his perfection.

26

This aspect of mitzvos is important to bear in mind when it comes to paying attention to the details of the mitzvah. Very often there are details which are critical to the fulfillment of the mitzvah, yet which do not seem to alter its general theme. Take, for example, the mitzvah of *sukkah*, where the Torah itself presents the reason as remembering Hashem's protection of us in the wilderness when we left Egypt.¹¹ There are many details as to what constitutes a kosher *sukkah*, ranging from the materials used to the shape and location of the *sukkah*. None of these specifics would seem to detract from the central message of the mitzvah, yet still the Torah insists that the *sukkah* be made in exactly this manner. These details relate to an aspect of the mitzvah which goes far beyond the cognitive experience, and which are the specific conditions necessary for the mitzvah to affect the soul in the appropriate way.¹²

27

* The program of mitzvos is not just a group of actions which are of spiritual benefit to us; it is also part of our relationship with Hashem. Every mitzvah is a response to Hashem's will, and serves to connect us to Him.¹³ These two aspects of mitzvos are reflected in the words of the *bracha* which we recite prior to fulfilling mitzvos, "אשר קדשנו במצוותיו" — Who sanctified us with His mitzvos," which refers to the spiritual benefit

The principle of *osek b'mitzvah* teaches that each mitzvah deserves its time, space and attention. Perhaps the problem begins when we relate to mitzvos as parts of our schedule, as boxes to be checked off, rather than as experiences to educate and elevate us. We may sometimes perform mitzvos as if they are tasks to be done and no more, yet that itself can breed a self-fulfilling cycle. For what we get out of the mitzvos depends on what we put into them. We cannot reasonably expect to perform them by rote and then be inspired by them.

To be sure, the obligation has been fulfilled through the act alone, and the basic spiritual effect of the mitzvah has happened. Yet, if we give each mitzvah the attention it deserves, we can tap into the overwhelming spiritual power latent within these daily actions, and transform them into enriching and empowering spiritual encounters.

The second blessing before the evening *Shema* opens with the words, "With eternal love You have loved the House of Israel, You have taught us Torah and mitzvos." The point of the blessing is that these two things are connected, that Hashem's eternal love for us is expressed in giving us Torah and mitzvos. When we ponder this idea and absorb it into our systems, it is only natural that we will respond in the way the blessing proceeds to describe, "Therefore... we will rejoice in the words of Your Torah and Your mitzvos... for they are our life."

In giving us the Torah, Hashem has presented us with the ultimate program for meaningful living.

The rest is up to us.

29 • חכמה ומוסר •

חולשת ה'מלומדה'

אחד מן המפריעים הגדולים לאדם בעבודת ה', הוא החולשה של 'מלומדה', דהיינו עשיית פעולות שאינם נובעים מכח רצון לבו והכרעת דעתו של האדם, אלא נעשים מכח השיגרה וההרגל, עשיה בלא לב ובלי קשר נפשי לפעולה. ועל מכשול זה כבר מתאונן הנביא - 'ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבו רחוק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה' (ישעיה כט, ג). תכונה זו השפעתה רבה על הנהגת האדם, ואדם מסגל לעצמו הנהגות רבות שכעבור זמן הוא מתרגל אליהם ועושה אותם כמו מאליה.

וזה אבן נגף גדול בדרכי העבודה, אשר גם מי שכבר השקיע כוחות והכניס עצמו לעבודת ה' מתוך הכרה בהירה, עלול הוא אחר זמן לשקוע בהרגל וקביעות בעל אופי של 'מלומדה' ולאבד את חיותו ורגשותיו בקיום המצוות. והרצפה שתהא עבודתו בעלת ערך, צריך תמיד לעקוב ולעמוד על המשמר ולא להניח לחולשה זו להשתלט עליו, בחינת 'צדיקים אין להם מנוחה', ועל זה אנו מתפללים 'טרה לבנו לעבדך באמת'.

30

הסיבה לתכונת המלומדה

* והנה ישנם כמה סוגים של 'מלומדה', אולם המשותף לכולם הוא העצלות והנטיה להניח ולפזיז הכל כפי שהוא. וכשם שהאדם מתעצל בפעולות, כך העצלות מונעת ממנו לבחון דרכיו ולהעמיק בהנהגתו, ולהעמידם בכל עת במאזני המשפט. ומעדיף להכניס הכל למסגרת קבועה של סדר והרגל, עד שיעשה מאליה, ויחסך מלהתאמץ ולסרוח תמיד לבחון את מעשיו ומנהגיו.

31

הדרגה הירודה ביותר - עשיה בלי דעת

* והנה סוג ה'מלומדה' הגרועה ביותר הוא כשעושה מבלי דעת כלל, וכל מעשיו יסודם משום שהורגל כן מנעוריו בחינת 'תינוק שנשבה', וה'מלומדה' מקיף את כל תורתו ומצוותיו. כל היהדות שלו מבוססת רק על 'מנהג אבותיו בידו', והולך במסלול שנקבע עבורו מילדותו - תלמוד תורה, ישיבה קטנה, ישיבה גדולה, כולל אברכים, וכל מהלך חייו מניח על התבנית הקבועה, ואינו מתבונן משום מה ולשם מה, ומה משמעות המעשים והמצוות.

* ובעצם אדם שכל סגנון חייו מבוסס על הדרך שהעמיד את עצמו בשחר נערותו, ומאז ומשכת כל התנהלותו ומהלך חייו על פי אותה קביעה, נמצא שיש כאן אדם מבוגר שמתנהל ומובל על ידי נער קטן. וכדי בזיון וקצף.

וצריך זהירות יתירה להינצל מזה, ובפרט בדורינו שהכל מוכן ומזומן, כגון מאכלים זשרים בהשגחה מהודרת ותשמישי קדושה מהודרים, וכל סדרי החיים כבר קבועים באופן הנוח לשומרי המצוות, ויכול לחיות ימים ושנים ולקיים רבבות מצוות בלי שום חשבה והתבוננות, בדומה לבעלי חיים הפועלים מתוך דחפים טבעיים, וכמעט שאין לשמעות וערך למעשיו, וכבר הזהיר על כך דוד המלך ע"ה - אל תהיו כסוס כפרד אין יבין (תהילים לב, ט).

• ועל כגון זה אמרו בגמרא - העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים - שאין יכול חדש בה דבר. וברש"י - לשון קבע, כיום כן אתמול כן מחר (ברכות כט:).

עשיה בדרך שגרה בלי התבוננות

יש מי שמתחזק יותר ומדי פעם מתעורר לחשוב על כלל חובת האדם בעולמו, ומה יעודו ומגמתו של יהודי בחייו. אולם בפועל, כיון שהם דברים הנעשים דרך שיגרה יום יום באופן קבוע, נגרר בשעת מעשה לעשות פעולת המצוות והעבודה כחלק מזרימת שטף החיים, ואינו נותן על לבו במה הוא עוסק, ולפני מי הוא עומד, ומשום מה ולשם מה עושה כל זאת. והיא תכונת חולשה שהיא גנאי לאדם, שהוא מסוגל לפעול ולעשות דברים כמו מכונה אוטומטית בלי שום קשר לבבי ורגשי למעשים.

עשיה מחמת הסביבה

וישנו בעל 'מלומדה', שחי את סגנון חייו ועושה את כל פעולותיו מחמת הסביבה והחברה והמשפחה, ואין מחשבתו נתונה כלל לדעת מהו רצונו העצמי, אלא מתבונן מסביבו לעשות מה שמקובל, והסביבה קובעת עבורו מה חביב ומה נאה מה כדאי ומה נכון. וכל כך טשטש את דעתו העצמית, שאפילו מה ראוי וחשוב ומה ישר וטוב נקבע אצלו לפי החברה, ולפי זה רואה את יעודו ותקוותו בחיים. ומידה זו היא שפלות גדולה לאדם שמאבד את כל זהותו וצלם האלוקים הפרטי שלו, והרי הוא כבהמה השייכת לעדר ונגררת אחרי כל העדר. בלי להתבונן כלל מה היא עושה.

ואמנם יש בזה גם מעלה ותקווה לאנשים שדעתם מועטת והם חלשי אופי ונעדרי רמה, שעל ידי שנמצאים בסביבה חשובה של יראת שמים והנהגות טובות, ניצולים אף הם, ונגררים אחרי כולם למעשים טובים והנהגה ראויה. אולם לאדם בעל מעלה וחשיבות עצמית, הרי זה פחיתות וגנאי שתהא הנהגתו מבוססת על הזולת ועל החברה שמסביבו. אלא ינער חצנו וישתדל שכל פעולותיו וקביעת הנהגתו יהיו נובעים מתוך דחיפה עצמאית פרי קביעת דעתו, ולא כשה מן העדר. ואדרבה, יראה לרומם גם את סביבתו בהתחזקות בהנהגה מתוך התבוננות ומחשבה.

ומוטל על האדם להתנער בכל עת משיגרת ההרגל, ואלו מהדברים שצריכים חיזוק בכל יום, כי נגע ה'מלומדה' כובש כל חלקה טובה. ויתבונן תמיד כמה בזוי הדבר שאדם מבוגר בעל צלם אלוקים יחיה ויפעל כבהמה ללא מחשבה מתוך זרימת השיגרה, כיצד יתכן שיהיה 'מובל כצאן' על ידי מקרי החיים, במקום להיות מוביל ולהנהיג את עצמו, עד שירגיש בושה וחרפה לחיות באופן כזה.

מלומדה ב'מחשבה'

והנה יש סוג 'מלומדה' שבזה נכשלים רבים וטובים, והוא מלומדה במחשבה, כלומר שלמרות שמבקש לעבוד את ה' ולקיים את המצוות עם 'כוונה', אבל אין הוא פועל נכונה לחשוב באמת ולחוש בלבבו את משמעות המעשים בהרגשים חיים ואמיתיים, אלא מעביר במחשבתו 'מילים' וביטויים שגורים שמעם מאחרים או קרא בספרים, וזה נקרא אצלו 'כוונה'.

ויש מי שכבר חשב בעצמו אי פעם, והרגיש והבין את הרגשות, [וקבע לעצמו באיזה כינוי ושם], אלא שכעבור זמן פגה לה הרגשה זו מקרבו, רק מסתמך עליה על סמך העבר, ומדמה לעצמו שזכרון המצב ההוא [או העברת הכינוי ההוא במחשבתו] נחשב ככוונה, אבל באמת אין הדבר כך, והוא רחוק מהרגשה חיה וכוונה אמיתית.

ואמרו חז"ל - 'היום הזה ה' אלוקך מצוק - בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוו עליהם' (פסיקתא זוטרתא ואתחנן ו', רש"י דברים כו, טז), והיינו שיתאר לעצמו כאילו זה עתה עמד במעמד הר סיני בקבלת התורה מאת ה', שאז הרי וודאי שהיה עושה ומקיים הכל בהתלהבות והתרגשות עצומה, ואמרו חז"ל שהקיום הנכון הוא שבכל יום יקיים אותם מתוך שהוא מחדש בעצמו הרגשות אלו.

תוצאת נזק המלומדה

חולשת ה'מלומדה' גוונים שונים לה, אך המשותף להם שהאדם עושה מעשיו שלא מחמת הסיבה האמיתית, אלא מתוך סיבות חיצוניות, אילוצים או פיתויים שאין להם קשר עם תוכן העשיה. והיא אחד המכשולות בדרך העליה וההתקדמות בעבודת ה', המציאות הזאת שהאדם יכול להשקיע עבודה וריבוי מעשים, מתוך שאינו חושב כלל לשם מה הוא עושה אותם, היא מגדולי המפסידים של הגדלות והרוממות.

בכל האופנים והצורות של ה'מלומדה', מתלוות תחושת ההחמצה הגדולה, שהרי האדם משקיע כוחות ומאמצים, ומקדיש את כל החיים לתורה ומצוות, וכמה יכאב הלב שאחרי הכל עדיין נשאר עומד מבחוץ. מציאות נפשו היא מחוץ לכל העניין, ואף שאמנם יוצא ידי חובת המצוה, אבל חסר הקשר הנפשי והרגשי הלבבי עם תוכן הדברים, ואין לו חיבור ושייכות עם נשמת העניינים.

איבוד צורת המצוה

כמובן הנזק הגדול ביותר שנגרם מתכונה זו, הוא שאין זו עבודת ה' הנכונה, פי התורה והמצוות קיומם הנכון הוא כשפועולות נובעות מהלב, מלוות ברגש, ומשולבות בנפש. וכאשר מקיים אותם כמו מאילו בלי מחשבה ולב, הרי כל הקיום הוא כגוף בלי נשמה.

והנה גם אילו היתה התורה עיקרה מעשים גרידא, גם אז היה זה חסרון ופגם כשעושה אותם בלי מחשבה ודעת, ואינו משלב את רגשות נפשו ורצון לבו בקיום המעשים. אולם הרי האמת היא שהתורה היא "תורת חיים", שבאה ללמדנו כיצד לחיות, ולא רק מה לעשות, וא"כ כאשר מקיימה באופן של מלומדה, הרי זה יציאה מהמטרה לגמרי, שקיום כזה אינו כלל מה שרוצה התורה ממנו. כי כשהידים עושים פעולות באופן שהם חסרי משמעות כלפי האדם, אין זה חלק מהחיים, ואז חסר בכל מגמת המצווה.

העדר העליה במעלות התורה והמצוות

רבים הם אשר כל חייהם הולכים בדרך התורה בנאמנות, ונזהרים בקיום המצוות בכל דקדוקיהם ופרטותיהם, ולא זו בלבד אלא שמוסיפים יהודרים וסלסולים ומנהגים, ויש אשר גם זוכים לשבת תמיד בבית ה' ועמלים והוגים בתורה. והנה מצד שלימות הקיום הם הולכים ומתעלים, ועם כל זה אין רואים את המעלות הרמות שהיה ראוי שיגיעו אליהם. ועולה התמיהה שהרי כל מצוה ומצוה משפיעה קדושה על האדם, ובמיוחד לימוד התורה מזכך את הלב, ואם כן מדוע לא זכו אלו שיהא ניכר זאת על אישיותם, בהארת פניהם ואצילות מידותיהם, התעדנות הליכותיהם והתרוממות מושיגיהם. והתשובה לזה שאמנם אילו היה הדבר תלוי ונמדד לפי הכמות והאיכות של עצם העשיה, הרי וודאי שאדם כזה היה זוכה לדביקות עילאית והיו מחשבותיו משוטטות בגן עדן של השגות. דרגות של דביקות בה' והשתוקקות וצמאון אל פני ה'. כפי המתואר בספרים הקדושים, וכפי שאכן רואים אי אלו יחידי סגולה הזוכים לזה.

אולם מה שאין כלל העובדים והלומדים זוכים להגיע לידי כך, יש לכך כמה סיבות, ואחת מהן היינו משום שהאדם אינו מחזיק עצמו בתמידות במעמד מרומם, אלא עולה ונופל ושוב עולה וחוזר ונופל. וכיון שאין מצב ההתעלות קיים ברציפות, הרי לעולם לא יצליח להתקדם מאחר שבכל פעם הוא מתחיל מבראשית.

אכן הסיבה העיקרית לכך, היא ה'מלומדה', שכלל שמרבים לעשות ולפעול אבל מכיוון שהדבר נעשה בלא לב ואין נפש האדם שותף בעשיה לכן אין מתעלים בזה אפילו חצי מדריגה. ונמצא שמצד אחד קיימים בהם מעלות רמות של לימוד תורה וקיום מצוות ועבודת ה', אך מאידך הכח הנפשי של 'מלומדה' אוכל כל חלקה טובה.

סגנון החיים של מלומדה, שהאדם מניח את עצמו להיסחף בזרם השיגרה ושטף הסביבה, גורם לו שאין הוא משתמש בשכל ובחכמה בינה ודעת שנתן לו ה' בכדי להנהיג את עצמו, ונעשה כל מציאותו רדוד וירוד. ומכיוון שכל שיקוליו והחלטותיו נעדרות תבונה, מאבדים אצלו התבונה והשכל את מעמדם הראשוני והקובע. וכאשר קיים ח"ו מצב כזה בקרב הציבור, נעשים בעלי דעת נדירים, ורוח של קטנות אופפת את האווירה הציבורית, ועלולים להגיע להשקפות נלוזות ואמונות תפלות, לדעות כוזבות והנהגות של שטות, ובעצת היצר עושים מהעיקר טפל ומטפל עיקר, ממצוה עבירה ומעבירה מצוה. וצריך על זה עינא פקיא, והשי"ת ישמור על עמו וצאן מרעיתו.

Shabbos. One must ask oneself: Do I keep Shabbos properly? To answer that, "Yes, I don't carry on Shabbos, nor do I turn on lights or transgress other well-known prohibited acts," is insufficient. The laws of Shabbos are detailed and often complex. There are many observant individuals who have but a limited knowledge in certain fundamental areas of the laws of Shabbos, and there are others who unfortunately do not ascribe sufficient importance to certain aspects of Shabbos observance.

During these days of introspection, one should ask: Is my observance of Shabbos as it ought to be? Is my knowledge of *hilchos Shabbos* adequate? Have I perhaps unwittingly been guilty of *chillul Shabbos*, desecration of Shabbos?

It is of utmost importance that women attend lectures discussing the laws of Shabbos. Also, there is today, ב"ה, an abundance of English literature pertaining to these laws. One who begins the new year with a firm resolve to improve her observance of Shabbos, and acts upon that resolution, is a true *ba'alas teshuvah*.

43

הארת דרך רמ"ח אברים שנפגמו — ותיקונם דקא

אבל עצם העובדא שנכשל מוכיחה שלא היתה כאן עזיבת החטא. עזיבת החטא היא, כפי שכותב הרמב"ם (פ"ג מהל' משוה"ה"ג) "ריעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם". מי מאתנו יכול לקחת את הבורא עולם לעד, שלא ישוב לזה החטא לעולם? אם כן יוצא שמעולם לא קיימנו עזיבת החטא, אם כן הצטברו במשך חיינו עבירות לגלגל ספור שיום הכיפורים לא כיפר עליהן, שהרי "יום הכיפורים מכפר עם התשובה היא עזיבת החטא"; וככל שהנסיון יותר קל כן העונש הצפוי על הכשלון חמור יותר!

בא רבי ישראל זת"ע ומצא דרך נפלאה, שגם לנו תוכל להיות שייכות לעזיבת החטא. שנגיע לידי קבלה להבא על בחינה קלה שבקלות, בעבירה שאנו לקיימים בה (שהעונש עליה הוא החמור ביותר, כאמור), שעל אותה בחינה תהיה עזיבת החטא לעולם! ממילא יכפר יום הכיפורים הזה, על כל הבחינות הקלות שנכשל באותה עבירה, במשך כל השנים, מיום עמדו על דעתו! ממילא "אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להנצל מצרות רבות ונצורות", שהרי העונש עליהן הוא החמור ביותר. וככל שאדם יצליח להגדיל פתינת יום הכפורים שלו, היינו, להגיע לידי עזיבת החטא בעוד שנכבד כל שהיא, משהו יותר כבידה מהבחינה הקלה שבקלות, וממילא יוכל יום הכפורים לכפר גם על כל העבירות שנעשו בבחינה זו, משך כל השנים "אין די באר הצלחת נפשו".

44

אין ספק שעלינו לשאוף לעזיבת החטא באופן מוחלט בכל הבחינות, קלות וכבדות, ועלינו להתמודד בכל כוחנו בכל נסיון שאנו עומדים בו ולהתגבר, אלא שאנו מוכרחים לפעול אצל עצמנו קריגבול, שאותו איננו עוברים בשום אופן שבעולם, ויהי מה — היא הבחינה הקלה שבקלות.

עוד נקודה יש להוסיף, שאם אינו מצליח לקבל על עצמו קבלה של קימא אף על בחינת קלה שבקלות פירושו של דבר שהוא עדיין מחובר לעולם הזה. אם הצליח, פירושו של דבר שבשיכבה מסוימת הגיע לדרגת למעלה מן הטבע, אם כן בנקודה מסוימת דקה מן הדקה נהיה בן עולם הבא — זכה לבחינת נצח — ודאי אין ערוך לו בעיני התבל!

זהו פתח תקוה עצום. אם נעשה חשבון נפש עם עצמנו, מה הן נקודות התורפה ותיקונן שלנו, ונסה להעביר לנגד עינינו מצבים שונים ונזכה להגיע לעזיבת החטא בבחינה הקלה, תוך כדי חיזוק השאיפה להגיע לשלימות, יסייענו הקב"ה לילך מדרגא לדרגא לקיים התורה והמצוות גם בבחינת הכבידות, וכפי

הסיבות למלומדה בזמננו - המסגרת הציבורית והחמיון בחיים

בעידן הזה, העניין של כוונה ורגש מאד ירוד ונחות, ואחת הסיבות לכך שב"ה כיום כל הדברים החשובים, תפילה, לימוד התורה, סידור הילדים בת"ת, ואפילו נתינת צדקה, הכל כבר מעוגן בסדר קבוע, וגם כשרות המאכלים תר"מ שחיטה ומליחה נעשה בצורה מסודרת ומאורגנת. וכאשר ישנם סדרים קבועים אין כל אחד צריך להגיע לידי כך שהחשבה והרגש יביאו אותן לעשייה, וממילא הרגש מנומנם ועמום.

סיבה נוספת לכיבוי הרגשות הוא מחמת שבזמן הזה כל חיים ממהרים ונבהלים ואין זמן לשוב דעת. וגם הנפש אינה מסוגלת להתפעל כאשר הכל נעשה במהירות. ועוברים מעניין לעניין בלי לחזור למשמעות ופנימיות הדברים. ומרוב חיפזון מדחיקים את הרגשות ואין שומעים את קול הנפש כלל.

וכאשר האדם יתעורר ויתחיל להתקרב אל עצמיותו ולעשות כל מעשיו מצד עצם נפשו ומתוך רצון וכוונה, יזכה לתחיית העצמות היבשות ויתחילו לפעם בו רגשות קודש, ויקיצו אצלו אף כוחות המחשבה והתבונה, ויחל לחוש חיות וטעם בכל מעשיו ויגיע לתפילות מרוממות ונעלות, ועשיית המצוות תחדיר קדושה בעצם הווייתו, ועבודתו את ה' תהיה באופן של התחברות ודביקות לעצם הדברים, ואור פנימיות לבו יבוא לידי גילוי, וכפי שאנו מבקשים בתפילה - קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך, וטהר לבנו לעבדך באמת.

40

להתחדש מדי פעם ולרענן את ההכרה והידיעה

אולם בכדי לזכות למעלת השלימות בעבודה, שאכן כל דרכו בחיים תהיה עשייה בעלת משמעות אמיתית, אין די במה שהחליט פעם אחת בתחילת דרכו להיכנס בשערי העבודה, שעל סמך החלטה זו כבר יהיו כל חייו מבוססים על עבודה אמיתית, וגם אין די בשינון הדברים מקופאי, אלא מוטל על האדם מדי זמן בזמן שוב לחזור ולעיון היטב בדברים, להתחדש ולראות ולהתבונן ולברר הכל מבראשית, ויתחיל לשאול את עצמו מההתחלה, כיצד מבוססים יסודי החיוב, ומהיכן נובעים שרשי העבודה והמצוות להתבונן בידיעות האמונה, לחשוב על המחוייבות לבורא העולם, על חסדי הבורא עם הנבראים ועמו בפרטות, על גדולת מעשיו ונוראות גבורותיו יתברך. על הטובות שהטיב הקב"ה לעם ישראל, ומה שבחר בנו לתפקידנו. על מהות התפקיד ועל חלקנו,

מלך במשפט יעמיד ארץ

41

עוד צריכים להבין בעומק, שכשמדברים על כך שעומדים בפני משפט ה' ית' לבד בלי צירוף אחרים, יש בכך כוונה נוספת. תביעה נוקבת צריך כל יחיד לתבוע מעצמו: כמה מעבודת ה' שלו היא עבודה עצמית? הלא בטבע, בלי עבודה מיוחדת בחיזוק רב, האדם כולו ריק, ובעו"ה האדם הוא כולו 'אחרים' מכל צד, כולו 'לא עצמו', שהרי הוא מעולם לא ניגש לעצמו באמת, ועל כך אנו מתאוננים בסליחות: "ראה עמידתנו דלים וריקים!"⁵

אם כן כשכא האדם לפני משפטו ית' 'כבני מרון', הלא הוא אינו יכול להביא אחרים במקומו. ואם מבחינת עצמו הוא ריק, וכל מציאותו היא 'אחרים' — איזה חלק מ'עצמו' יכול הוא להציג לפני כס משפטו ית'?

זה הוא הביאור המילולי של מה שאנו מכנים 'איש המוני' — לית ליה מגרמיה כלום. מבחינת אישיותו כולו ריק, וכל מציאותו היא רק בתור חלק מההמון ותו לא.

בענין זה שמעתי מהגרי אברמסקי זצ"ל את אחת מאמירותיו הנפלאות ביותר. לכהן הגדול היה מותר להכנס לקודש הקדשים רק ביום אחד בשנה, ביום הכפורים, "בזאת יבוא אחרן אל הקדש". כל כניסתו לקדש היו לצורך עבודת יוה"כ, מלבד כניסתו האחרונה, שבשביעה היה צריך לפשוט את בגדי הזהב וללבוש בגדי לבן, וכל מטרת הכניסה הייתה כדי להוציא את הכף והמחתה. ואינו מוכן, היאך הותר לו להכנס לקדש אך ורק לשם מטרה פעוטה זו? ענה על כך הרב אברמסקי: בקודש הקדשים אין מקום לכלים ריקים. קדושה וריקנות הינם שני הפכים, סתירה קיצונית! לכן הוצאת הכלים הריקים מקדש, הוצאת הריקנות ממקום הקדושה, הינה עבודה חשובה, שראוי להכנס לקדש במיוחד בשבילה.